
5.1 Η ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ (1571-1878)

I. ΚΕΙΜΕΝΟ:

Οι Οθωμανοί Τούρκοι διαδέχτηκαν στην Κύπρο τους Ενετούς, οι οποίοι κράτησαν την Κύπρο για ογδόντα περίπου χρόνια (1489-1571). Το νησί εντάχθηκε στην Οθωμανική Αυτοκρατορία και ξεκίνησε η μακρά περίοδος της Τουρκοκρατίας με πολλές αλλαγές στους θεσμούς, στη διοίκηση και στην καθημερινή ζωή των Κυπρίων.

Διοίκηση: Η διοίκηση της Κύπρου ανατέθηκε σε έναν Τούρκο *διοικητή* – *πασά* και τέσσερις *αγάδες*. Το νησί χωρίστηκε σε έξι επαρχίες. Διοικητής κάθε επαρχίας ήταν ο *καδής*. Οι διάφορες κοινότητες της Κύπρου, δηλαδή τα χωριά, διοικούνταν από τον *μουχτάρη*, αυτόν που σήμερα ονομάζουμε *κοινοτάρχη*.

Κοινωνία: Οι Τούρκοι κατάργησαν τις κοινωνικές τάξεις που υπήρχαν με το Φεουδαρχικό Σύστημα, θέλοντας να αποκόψουν εντελώς την Κύπρο από κάθε δυτική επιρροή των Καθολικών και της Δύσης. Οι κάτοικοι αντιμετώπιζαν τις ίδιες συνθήκες που αντιμετώπιζε ο υπόλοιπος, υπόδουλος, ελληνισμός. Οι κάτοικοι στέναζαν κάτω από τη σκλαβιά, ήταν υποχρεωμένοι να πληρώνουν βαριά φορολογία και η ζωή και η αξιοπρέπεία τους δεν είχαν καμιά αξία. Γενικά οι Κύπριοι έγιναν πολίτες δεύτερης κατηγορίας και ονομάζονταν υποτιμητικά *ραγιαδες*.

Μετά το 1571 οι Τούρκοι εγκατέστησαν στο νησί μικρό αριθμό Τούρκων στρατιωτών και έφεραν έποικους από τη Μικρά Ασία, πολλοί από τους οποίους ήταν εξισλαμισμένοι Χριστιανοί. Αυτοί αποτέλεσαν την πρώτη *τουρκοκυπριακή κοινότητα*. Με το πέρασμα του χρόνου, ο αριθμός των Τουρκοκυπρίων αυξήθηκε, αφού εντάχθηκαν σ' αυτούς και οι εξισλαμισμένοι Χριστιανοί της Κύπρου.

Ο πολιτικός ρόλος του δραγομάνου: Ο δραγομάνος αποτελούσε τον σύνδεσμο των Ελλήνων της Κύπρου με τους Τούρκους κατακτητές. Είχε τον ρόλο του *Μεγάλου Διερμηνέα*, δηλαδή του *μεταφραστή*, φορούσε επίσημη στολή και είχε αρκετά προνόμια. Ο δραγομάνος εκλεγόταν από τους αρχιερείς και τους πρόκριτους, αλλά η εκλογή του επικυρωνόταν από τον ίδιο τον Σουλτάνο της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Ο δραγομάνος της Κύπρου αντιπροσώπευε τους υπόδουλους Έλληνες και μπορούσε να καταγγείλει στον Σουλτάνο τον πασά της Κύπρου. Σημαντικά καθήκοντα του δραγομάνου ήταν η καταγραφή της παρουσίας των Ελλήνων κατοίκων, καθώς και η κατανομή των φόρων και η είσπραξή τους από τους Χριστιανούς. Ο δραγομάνος συνεργαζόταν στενά με την Εκκλησία.

Ο δραγομάνος Χατζηγεωργάκης Κορνέσιος: Ο πιο γνωστός δραγομάνος της Κύπρου είναι ο Χατζηγεωργάκης Κορνέσιος. Καταγόταν από το χωριό Κρήτου – Τέρα της Πάφου. Διορίστηκε δραγομάνος το 1780, σε μια περίοδο που κυβερνούσε την Κύπρο ο σκληρός και άπληστος πασάς Χατζημπακκής, ο οποίος επέβαλε σκληρά μέτρα και ψηλές φορολογίες. Ο Χατζηγεωργάκης Κορνέσιος ήταν πολύ πλούσιος αλλά και φιλόανθρωπος. Έκανε πολλές δωρεές για ανακούφιση των φτωχών και της

Κύπρου. Ο χώρος όπου βρίσκεται σήμερα το παλαιό κτίριο του Πανεπιστημίου Κύπρου και όπου στεγαζόταν παλαιότερα η Παιδαγωγική Ακαδημία Κύπρου, δόθηκε ως δωρεά από τον Χατζηγεωργάκη Κορνέσιο. Στον χώρο του Πανεπιστημίου, λειτουργεί Δημοτικό Σχολείο που φέρει το όνομά του. Ο Κορνέσιος είχε, επίσης, τεράστια πολιτική δύναμη. Πολλές φορές προστάτευσε τους Χριστιανούς της Κύπρου από τον Τούρκο πασά, καταγγέλοντάς τον στον Σουλτάνο. Για τον λόγο αυτόν δεχόταν πολλές απειλές για τη ζωή του. Τον Απρίλιο του 1809, μετά από συκοφαντίες του πασά της Κύπρου και των εχθρών του, αποκεφαλίστηκε από τους Τούρκους στην Κωνσταντινούπολη, όπου κατέφυγε με την οικογένειά του.

Το *αρχοντικό* του Χατζηγεωργάκη Κορνέσιου, ένα διώροφο επιβλητικό κτίριο, δίπλα στην Αρχιεπισκοπή Κύπρου, σώζεται έως σήμερα. Είναι πλήρως αναπαλαιωμένο και λειτουργεί ως Μουσείο.

Ο εθναρχικός ρόλος του αρχιεπισκόπου: Οι Τούρκοι απαγόρευαν την παρουσία καθολικών χριστιανών στο νησί. Αντίθετα, αποκατέστησαν την Ορθόδοξη Εκκλησία και αναγνώρισαν τα προνόμια και το Αυτοκέφαλό της, δηλαδή την ανεξαρτησία της από το Οικουμενικό Πατριαρχείο, δίνοντας στους Κύπριους το δικαίωμα εκλογής Ορθόδοξου Αρχιεπισκόπου. Ταυτόχρονα δόθηκαν στην Εκκλησία της Κύπρου προνόμια, με αποτέλεσμα να έχει εκτός από θρησκευτική, πολιτική και δικαστική εξουσία. Με τον συνδυασμό εκκλησιαστικής και πολιτικής εξουσίας, η Εκκλησία της Κύπρου απέκτησε εθναρχικό ρόλο. Ο Αρχιεπίσκοπος Κύπρου ήταν *εθναρχής*, δηλαδή αρχηγός της χριστιανικής θρησκείας και του ελληνισμού της Κύπρου.

Ο Αρχιεπίσκοπος Κύπρου Κυπριανός: η ιστορικότερη φυσιογνωμία της Εκκλησίας της Κύπρου, επί Τουρκοκρατίας, ήταν ο Αρχιεπίσκοπος Κυπριανός, ο οποίος ανέβηκε στον αρχιεπισκοπικό θρόνο της Εκκλησίας της Κύπρου στις 30 Οκτωβρίου του 1810. Ο Κυπριανός έδειξε πολύ νωρίς την αγάπη του για τη μόρφωση και την απόκτηση εθνικής συνείδησης των Ελλήνων της Κύπρου. Μόλις δύο χρόνια μετά την εκλογή του ιδρύει στη Λευκωσία, απέναντι από την Αρχιεπισκοπή, την Ελληνική Σχολή (1812), δηλαδή το πρώτο σχολείο Μέσης Εκπαίδευσης της Κύπρου, το σημερινό Παγκύπριο Γυμνάσιο Λευκωσίας. Μάλιστα, η Ελληνική Σχολή συνδεόταν με υπόγεια σήραγγα, δηλαδή κρύπτη, με την Παλιά Αρχιεπισκοπή. Εκεί, λίγα χρόνια αργότερα, ο Αρχιεπίσκοπος Κυπριανός, θα κάνει τις κρυφές συναντήσεις του με εκπροσώπους της Φιλικής Εταιρείας, μίας μυστικής οργάνωσης που προετοίμαζε την Ελληνική Επανάσταση του 1821. Είναι γι' αυτόν τον λόγο που στις 9 Ιουλίου 1821 θα βρει μαρτυρικό θάνατο. Οι Τούρκοι θα τον απαγχονίσουν, εκτελώντας ταυτόχρονα και άλλους ιεράρχες και πρόκριτους της Κύπρου, για να αποφύγουν την επέκταση της Ελληνικής Επανάστασης (25 Μαρτίου 1821) και στην Κύπρο.

Το διοικητικό κέντρο της Κύπρου επί Τουρκοκρατίας: Το διοικητικό κέντρο της τουρκοκρατούμενης Κύπρου ήταν στην περιοχή της Αρχιεπισκοπής, στην Παλιά Λευκωσία, αφού εκεί βρίσκονταν σε κοντινή απόσταση, τόσο η Παλιά Αρχιεπισκοπή, όσο και η Ελληνική Σχολή και η οικία του Χατζηγεωργάκη Κορνέσιου.

II. ΠΗΓΕΣ:

1. Η καταπίεση των Χριστιανών

«Ένας νεαρός Έλληνας, που έμενε στη Λευκωσία, είχε κάποιες παρεξηγήσεις με τους Τούρκους και αυτοί τον κατηγορήσαν στον Τούρκο δικαστή. Αυτός αρνήθηκε την κατηγορία και οι Μουσουλμάνοι έφεραν μάρτυρες και επέμεναν στις κατηγορίες. Όλες οι μαρτυρίες των Χριστιανών, δεν μπορούσαν να τον προστατεύσουν και έτσι του δόθηκε η επιλογή ή να γίνει Μουσουλμάνος ή να οδηγηθεί στον θάνατο με αποκεφαλισμό»

«Υπάρχει ένας Έλληνας αυτή τη στιγμή καταδικασμένος σε μια φοβερή φυλακή στη Λευκωσία, κατηγορούμενος ότι καταράστηκε τη μουσουλμανική θρησκεία. Οι Τούρκοι επιμένουν ότι πρέπει να εκτελεστεί, αλλά προς το παρόν δεν θανατώνεται, γιατί μερικοί ανώτεροι Τούρκοι απουσιάζουν στην Κωνσταντινούπολη».

Niven Kerr (1846) [Πρόξενος της Αγγλίας]: *Η Λευκωσία στα χρόνια της Τουρκοκρατίας*, εκδ. Δήμου Λευκωσίας,

2. Η δίωξη των Καθολικών

«Τους βεβαίωσε, λοιπόν, ο Τούρκος Βεζύρης ότι θα μπορούν να ζουν έχοντας τη θρησκεία τους ως Έλληνες χριστιανοί, αλλά να δώσουν την υπόσχεση ότι δεν θα βρεθεί ανάμεσά τους κανένας Καθολικός Χριστιανός. Δεν ήθελε ο Βεζύρης να συγχωρέσει καμία εκκλησία και κανένα σπίτι των Καθολικών Λατίνων. Όσοι Λατίνοι έμειναν στην Κύπρο, αναγκάζονταν να εκκλησιάζονται στις εκκλησίες των Ορθόδοξων χριστιανών και να μην έχουν κτηματική περιουσία στην Κύπρο.

Αρχιμανδρίτης Κυπριανός (1902), *Ιστορία Χρονολογική της Νήσου Κύπρου*, σ.305.

3. Ο δραγομάνος Χατζηγεωργάκης Κορνέσιος

4. Το αρχοντικό του Χατζηγεωργάκη Κορνέσιου στην Παλιά Λευκωσία

5. Ο Αρχιεπίσκοπος Κύπρου Κυπριανός

6. Η Παλιά Αρχιεπισκοπή

